

Leerrechten: een werkbaar begrip?

Paul Zoontjens
Den Haag, VAROVNOR, 29 maart 2018

In discussie 1

- Eindrapport Platform Onderwijs 2032, 2016: “Een toekomstgericht curriculum bestaat (..) uit een wettelijk verankerd kerndeel en een te kiezen deel, dat past bij de school en de leerling.”
- VO-Raad 2015: “Onderwijs op maat mondt uit in een afsluiting op maat: een maatwerkdiploma. Het moet mogelijk worden voor leerlingen om vakken op verschillende niveaus af te ronden (dus hoger én lager).”
- MvT Wet Passend Onderwijs: “Ieder kind dat extra ondersteuning in onderwijs nodig heeft, krijgt een zo passend mogelijk aanbod en valt niet (meer) tussen wal en schip.”

In discussie 2

- Staatssecretaris Dekker OCW 2017: “In de WVO wordt een doorstroomrecht van vmbo gl en tl naar het havo verankerd. Leerlingen die het vmbo succesvol hebben afgerond kunnen zonder extra voorwaarden doorstromen.”
- Onderwijsraad 2014: “Leerlingen moeten meer (..) mogelijkheden krijgen om leerachterstanden weg te werken voordat ze overstappen naar vervolgonderwijs. Zomerscholen, voetklassen en andere vormen van leertijdverlenging kunnen hierbij behulpzaam zijn.”
- Art. 24 VRPH: “Personen worden niet op grond van hun handicap uitgesloten van het algemene onderwijssysteem”.

In discussie 3

- Nieuw art. 15a Lpw, volgens concept-wetsvoorstel Onderwijs op een andere locatie (januari 2017): De verplichting tot het volgen van schoolonderwijs geldt niet, zolang degene die het gezag over een jongere uitoefent (..) ervoor zorgt dat de jongere staat ingeschreven als leerling voor thuisonderwijs
- MvT ingetrokken wetsvoorstel 30 387 (Leerrechten HO): “Er is in het hoger onderwijs een kanteling nodig van aanbodsturing naar vraagsturing. Vraagsturing wil zeggen dat (..) het studietraject van een student meer het aangrijpingspunt wordt voor de financiering van het hoger onderwijs. Door de studerende centraal te stellen en hem uit te dagen scherpere keuzes te maken zullen opleidingen kwalitatief beter en doelmatiger worden.”

Trend → perspectief onderwijsvragers

- Kritiek op grote beleidsvrijheid scholen bij toelating
- Kritiek op gesloten stelsel naar denominatie
- Kritiek op schoolplicht
- Kritiek op uniformiteit onderwijsaanbod tegenover variëteit aan talenten en leerstijlen
- Impliciete kritiek op discrepantie tussen onderwijs en leren
- Voorbeelden wijzen op majeure aanpassingen onderwijssysteem ten gunste van de positie van leerlingen

Recht op onderwijs

Recht op toegang tot onderwijs

- Fysieke en financiële toegang, onderwijs in eigen taal
- Leerplicht voor funderend onderwijs
- Verbod van discriminatie
- Toegang = toelating tot-deelname aan-afsluiting van onderwijs dat voldoet aan staatseisen curriculum/diploma's
- Toegang = selectie op basis van geschiktheid
- Toegang ≠ toelating tot school
- Toegang ≠ krijgen van school naar voorkeur

Vrije schoolkeuze

- Oprichtingsvrijheid onbekostigde scholen
- Onderwijs dat matcht met filosofische/religieuze overtuiging ouders → ook pedagogische opvattingen
- Objectief, kritisch en/of pluralistisch onderwijs op grond van wettelijk curriculum kan tegen overtuigingen ouders worden gegeven
- Geen lijfstraffen
- Vrijheid van schoolkeuze ≠ plicht school tot toelating bijzondere school (bv. Maimonidesarrest, HR 1988)

Wat zijn leerrechten?

Omschrijving 1

- Sterke focus op positie van *individuele onderwijsvrager* en *materieel leerproces*, deels specifiek dan recht op onderwijs

Wat betreft individuele onderwijsvrager:

- Accent op toegang
- Het ziet op positie van kinderen en/of leerlingen, niet zozeer op die van hun ouders
- Onderwijskundige vertaling van “belang van het kind”

Omschrijving 2

Wat betreft materieel leerproces:

- Eerste stroming richt zich op belang van kwalificatie door onderwijs. ‘Leerrecht’ te verstaan als een recht op zo hoog mogelijke kwaliteit en effectiviteit van onderwijs. Aandacht voor “excellente scholen en leerroutes”, uitstroomprofielen speciaal onderwijs, verscherping eisen rekenen en taal, profilering HO.
- Tweede stroming heeft er vooral oog voor dat onderwijs zich zoveel mogelijk aanpast aan de behoeften en eigenschappen van individuen. Discussie maatwerk, passend onderwijs, OKC’s, onderwijs in NL taal.

Leerrechten en de wet

- Verandering indeling wet → rechten voorop, aanbod voorzieningen (schoolorganisatie, curriculum, bekostiging etc) als sequeel daarvan
- Een 'rechten'-benadering bij de vormgeving van bepalingen inzake toelating en verwijdering, zittenblijven of overgang, doorstroming in het onderwijs en diplomaverlening
- Een op diversiteit van leerlingen gerichte benadering bij vormgeving van bepalingen over curriculum, passend onderwijs, en tot diploma leidende kwalificatie-eisen.

Juridische grenzen leerrechten

- Leerplicht
- Sectorale indeling: primair, secundair en hoger onderwijs
- Nationaal curriculum
- Overwegende aanbodgerichtheid van overheidsbekostiging
- Vrijheid van richting en inrichting
- Recht op onderwijs van (andere) leerlingen
- Subjectieve en objectieve waarde diploma

Maatschappelijke gevolgen leerrechten

Maatschappelijke voordelen:

- Verbetering kwaliteit onderwijs
- Betere afstemming onderwijs en andere maatschappelijke domeinen (zorg, arbeid, particulier onderwijs)
- Vergroting aanpassingsvermogen onderwijs en scholen
- Verhoging kansen jongeren op succesvolle afronding
- Sterkere profilering rechtspositie leerlingen in juridische kwesties

Maatschappelijke gevolgen leerrechten

Mogelijke maatschappelijke gevaaren/nadelen:

- Eenzijdig cognitieve benadering onderwijs
- Verdergaande inbreuk op opvoedingsrecht ouders
- Overvraging scholen en leraren
- Afname 'groeps' denken in onderwijs
- Overspannen verwachtingen bij individuen